

ГАННА ГАЙДАЙ

старший викладач кафедри економіки Національного транспортного університету
e-mail: ania-gy@ukr.net

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ АВТОТРАНСПОРТНОГО ПІДПРИЄМСТВА В КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

s. 235-244

АНОТАЦІЯ

В статті пропонується тривимірна модель оцінки ефективності інвестиційної стратегії підприємства. Запропонована модель розроблена з урахуванням особливостей діяльності автотранспортного підприємства. Модель ґрунтується на інтегральному показнику оцінки ефективності, при визначенні якого пропонується враховувати такі фактори, як якість стратегії, якість механізму реалізації стратегії та стратегічну ефективність.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

інвестиційна стратегія, ефективність, модель, автотранспортне підприємство

ВСТУП

В умовах конкурентного середовища перед будь-яким підприємством постає необхідність розробки інвестиційної стратегії, реалізація якої дозволить укріпити позиції підприємства на ринку. В особливій мірі це відноситься до підприємств, які працюють у конкурентному середовищі. Високим ступнем конкуренції характеризується ринок автотранспортних послуг. До того ж в умовах турбулентності відбувається переформатування ринку автотранспортних послуг, і перед підприємствами постає питання розробки та оцінки ефективності інвестиційної стратегії. Рішення даної проблеми стає тим більш актуальним, тому що крім високого ступня ризиків автотранспортне підприємство також стикається із зменшенням обсягів наявних ресурсів. Тому нагальною є проблема розробки моделі оцінювання ефективності інвестиційної стратегії автотранспортного підприємства (АТП).

АНАЛІЗ ЛІТЕРАТУРИ

Розробка та реалізація інвестиційної стратегії підприємства багатьма дослідниками визначається як необхідна умова забезпечення ефективної діяльності підприємства в конкурентному середовищі.

Інвестиційну стратегію можна і необхідно розглядати як базову складову інвестиційної діяльності підприємства, яка визначає також напрями та обсяги інвестування капіталу, формує структуру інвестиційного портфеля [7].

Відоменко І.О та Кривша Є.В. розглядають питання визначення та аналізу принципів формування інвестиційної стратегії підприємства із застосуванням в якості основи принципів планування [1]. Також принципи реалізації інвестиційної стратегії, аде вже для транснаціональних корпорацій, досліджує Шталь Т.В. [12]. Значна увага приділяється аналізу критеріїв оцінки інвестиційної програми підприємства, яка розробляється із врахуванням методів фінансування інвестиційних програм [8]. Ляхович Л.А. наголошує на тому, що при розробці інвестиційної стратегії необхідно враховувати, на якому етапі життєвого циклу знаходиться підприємство [5]. Погоджуємося з тим, що відповідність інвестиційної стратегії етапу життєвого циклу є необхідною умовою ефективної діяльності підприємства, особливо в умовах високого рівня конкуренції на ринку. До того ж, інвестиційна стратегія підприємства може розглядатися як фактор формування інвестиційної привабливості [11]. Тому високий рівень ефективності інвестиційної стратегії забезпечить зростання рівня інвестиційної привабливості і, як наслідок, полегшить підприємству доступ до інвестиційних ресурсів.

Також в дослідженнях наголошується на необхідності ефективного використання інвестицій з урахуванням дії ефекту синергії [6]. Проте слід зазначити, що такий підхід дає синергійний ефект за умови горизонтальної або вертикальної інтеграції підприємств, яка може мати як формальний прояв (корпорації), так і неформальний (кластер).

В роботі [3] автори пропонують для підприємства модель процесу управління його інвестиційною стратегією, яка оснований на таких фазах, як дослідження стратегічних умов, розробка інвестиційної стратегії та безпосередня її реалізація). Особливий інтерес представляють дослідження із формування інвестиційних стратегій із врахуванням специфіки діяльності підприємства в умовах конкурентного середовища. Так, в роботі [4] автори розглядають вплив інвестиційної конкуренції на процес формування розвитку будівельного підприємства та пропонують механізм формування матриці альтернативних стратегій для забезпечення розвитку такого суб'єкту господарювання. Питанням стимулювання з боку держави інвестиційної діяльності будівельних підприємств присвячено дослідження [9]. Авторами пропонують в умовах кризової ситуації на ринку використовувати для регулювання інвестиційними процесами «дерево цілей». На особливостях формування інвестиційної стратегії аграрного підприємства в умовах зміни структури ринку сільськогосподарської продукції акцентує увагу в своєму дослідженні Сидоров І.П. [10]. При цьому основний акцент автор робить на тому, що реалізація інвестиційної стратегії має забезпечити підвищення рівня конкурентоспроможності аграрного підприємства.

Теоретичні підходи до розробки інвестиційної стратегії та вплив держави на інвестиційну стратегію транспортного підприємства присвячена робота [2]. Проте автор залишає осторонь питання визначення ефективності інвестиційної стратегії підприємства транспорту.

Слід зазначити, що рішення проблеми оцінки ефективності інвестиційної стратегії з урахуванням особливостей діяльності автотранспортного підприємства не найшло свого повного відображення в проаналізованій літературі та потребує подальшого дослідження.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Для оцінювання ефективності інвестиційної стратегії автотранспортного підприємства в конкурентному середовищі необхідно застосовувати комплексний підхід, який ґрунтується на врахуванні багатьох чинників. При побудові моделі оцінки ефективності інвестиційної стратегії підприємства транспортної сфери слід враховувати критерії та фактори оцінки ефективності інвестиційної стратегії, а також оцінити конкурентні переваги від реалізації інвестиційної стратегії транспортним підприємством (рис.1).

Пропонується ввести інтегральний показник оцінки ефективності реалізації інвестиційної стратегії автотранспортного підприємства, що заснований на тривимірній моделі ефективності.

Тривимірну модель інтегральної оцінки результативності інвестиційної стратегії автотранспортного підприємства можна представити у вигляді тривимірної системи координат, яка задана наступною формулою:

$$E_{int} = f(S_i; M_i; E_s)$$

Де S_i – якість стратегії,

M_i – якість механізму реалізації стратегії,

E_s – стратегічна ефективність.

Графічно запропонована тривимірна модель інтегральної оцінки результативності інвестиційної стратегії автотранспортного підприємства можна представити наступним чином (рис.2).

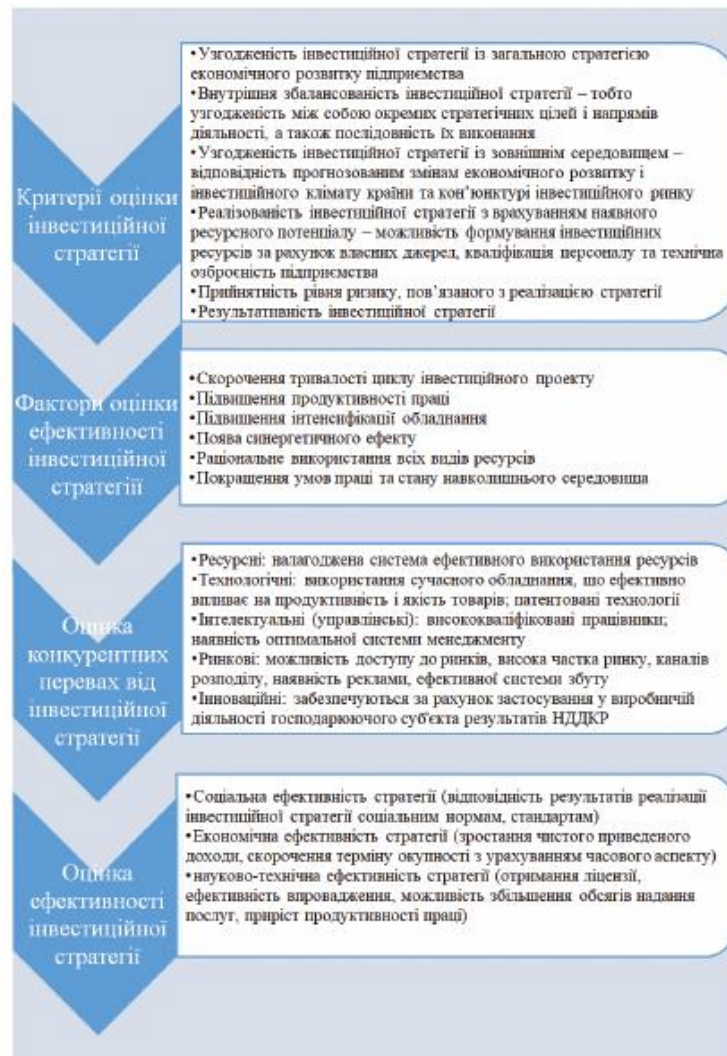

Рисунок 1. Оцінка ефективності інвестиційної стратегії автотранспортного підприємства. Джерело: розроблено автором.

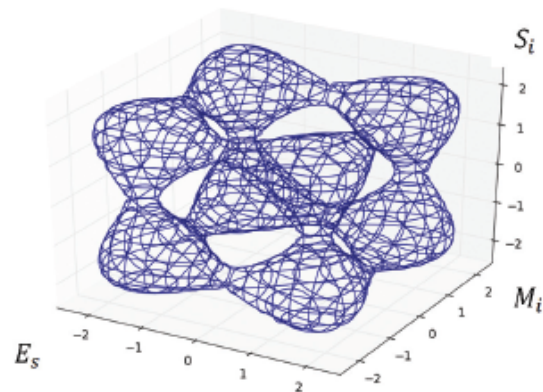

Рисунок 2. Тривимірна модель інтегральної оцінки інвестиційної стратегії Джерело: розроблено автором

Слід зазначити, що під якістю стратегії ми розуміємо відносні показники відповідності стратегії тенденціям розвитку зовнішнього середовища, її динамічності, гнучкості, контролю, відповідності можливостям автотранспортного підприємства, об'єктивності і т. д.

Під якістю механізму реалізації стратегії ми розуміємо складові механізми побудови, реалізації, оцінки, контролю стратегії, доступність механізмів реалізації стратегії, їх повноту та максимальну експлуатацію.

Під стратегічною ефективністю ми розуміємо якісні зміни, прогнозовані в довгостроковому періоді за результатами реалізації стратегії, а також отримані результати від реалізації минулих стратегічних рішень.

Стратегічна ефективність теж є інтегральним показником і розраховується, виходячи з конкретної ситуації та конкретного автотранспортного підприємства. Однак, оскільки у якості змінних виступають саме обсяги інвестування коштів в окремі проекти X_j , що повинні забезпечити максимальний прибуток усього інвестиційного портфеля, то більш доцільно застосовувати цільову функцію, яка має наступні обмеження:

- обмеження за інвестиційним бюджетом:

$$\sum X_j \leq IB,$$

де IB – інвестиційний бюджет;

- обмеження за ризиками:

$$\sum X_j * R_j \geq R_{min} IB.$$

де R_j – запас надійності j -го проекту.

У даному випадку під ризиком (або запасом надійності) інвестиційного проекту розуміється ступінь відхилення внутрішньої норми доходності проекту (IRR) від обраної ставки дисконтування грошових потоків r :

$$R_j = IRR_j - r.$$

При цьому, в залежності від ступеню консервативності та схильності до ризиків, інвестор визначає для себе мінімальний запас надійності по інвестуванню R_{min} :

- обмеження, що характеризує максимально необхідний під проект бюджет B_j :

$$X_j \leq B_j$$

Для врахування таких параметрів, як стадія розвитку галузі та стадія розвитку підприємства, рекомендуємо ввести до цільової функції моделі коригуючі коефіцієнти пріоритетності інвестування у визначеному напрямку K_j , що будуть визначатись у залежності від двох параметрів:

1) Від пріоритетних напрямів інвестування. Для підприємства математично для кожного із можливих напрямів інвестування (T), коефіцієнти пріоритетності $a_j(T)$ характеризують частку загального інвестиційного бюджету, яку доцільно інвестувати у визначений інвестиційний напрямок T . Повинна виконуватись математична рівність:

$$\sum a_j(T) = 1$$

2) Від накопиченої структури фактичного інвестування коштів підприємством у попередні періоди, що фактично відповідатиме стадії розвитку підприємства. Математично для кожного із напрямів інвестування коефіцієнти накопиченої інвестиційної структури $a_j(\Phi)$ показують, яку частину загального інвестиційного бюджету підприємства було інвестовано у вказаний напрямок протягом останніх років:

$$\sum a_j(\Phi) = 1$$

Коригуючі коефіцієнти пріоритетності напрямків інвестування K_j визначаються таким чином:

$$K_j = \frac{a_j(T)}{a_j(\Phi)}$$

Коригуючі коефіцієнти, що виявляють перекося у напрямках інвестування підприємства, стануть так званими вбудованими стабілізаторами і дозволитимуть згладити ці перекося та сприятимуть формуванню оптимальної структури портфеля інвестиційних проектів підприємства.

Таким чином, із урахуванням коригуючих коефіцієнтів пріоритетності інвестування, інтегральний показник оцінки ефективності реалізації інвестиційної стратегії автотранспортного підприємства, що заснований на тривимірній моделі ефективності, можна представити наступним чином:

$$F = X_j * P_j * \frac{a_j(T)}{a_j(\Phi)} \rightarrow \max$$

де X_j – інвестування коштів в окремі проекти;

P_j – коефіцієнт рентабельності інвестицій, який розраховується як відношення чистої поточної вартості інвестицій до суми інвестицій в даний проект.

В запропонованій моделі враховуються наступні обмеження:

$$\begin{aligned} \sum X_j &\leq IB \\ \sum X_j * (IRR_j - r) &\geq R_{\min} IB \\ X_j &\leq B_j \end{aligned}$$

Вимір та оцінка ефективності дозволяють встановити розміри і напрями змін, відслідковувати і коректувати некеровані процеси, приймати рішення про перегляд інвестиційної політики та прогнозувати загальні тенденції зміни показника, а також виявити напрями подальшого вдосконалення інвестиційної стратегії АТП.

Оскільки у автотранспортних підприємств різні можливості інвестиційного розвитку, то в цілях реалізації диференційованого підходу до управління представляється доцільним сформувані класифікаційні групи підприємств залежно від значення отриманого показника ефективності, а саме перша група підприємств з високим рівнем ефективності інвестиційної стратегії, які характеризуються високою інвестиційною активністю, націлені на довгострокову перспективу, друга група підприємств з середнім рівнем ефективності, які характеризуються фінансовою стійкістю та високим інвестиційним потенціалом, але реалізація інвестиційної стратегії пов'язана з ризиком.

До третьої групи з рівнем ефективності інвестиційної стратегії нижче середнього слід віднести підприємства, які піддаються негативному впливу зовнішніх факторів, мають недостатній ресурсний потенціал для реалізації інвестиційних проектів.

Четверту групу з низьким рівнем ефективності інвестиційної стратегії складають підприємства, що мають низьку інвестиційну активність та не здатні забезпечувати відтворення інвестиційного процесу. В п'яту групу з неефективною інвестиційною стратегією входять підприємства, що характеризуються фінансовою нестійкістю та знаходяться на межі банкрутств (табл. 1).

Таблиця 1. Класифікація підприємств за показником ефективності реалізації інвестиційної стратегії АТП

Ефективність інвестиційної стратегії	Характеристика підприємства	Значення показника
1. Високий рівень ефективності інвестиційної стратегії	Підприємства характеризуються високою інвестиційною активністю, націлені на довгострокову перспективу. Відбувається постійне оновлення основних фондів. Інвестиційна стратегія підприємств стійка до негативних наслідків зовнішньої і внутрішньої середовища	> 0,4
2. Середній рівень ефективності інвестиційної стратегії	Підприємства характеризуються фінансовою стійкістю. Відрізняються високим інвестиційним потенціалом. Однак реалізація інвестиційної стратегії пов'язана з ризиком	0,15–0,4
3. Рівень ефективності інвестиційної стратегії нижче середнього	Підприємства піддаються негативному впливу зовнішніх факторів. Інвестиційна стратегія залежить від цілеспрямованості державної підтримки. Підприємства не мають обсягом ресурсів, необхідних для реалізації інвестиційних проєктів	0,05–0,15
4. Низький рівень ефективності інвестиційної стратегії	Підприємства характеризуються низькою інвестиційною активністю. Не здатні забезпечувати відтворення інвестиційного процесу. Спостерігається скорочення або припинення фінансування державою	0–0,05
5. Неefективна інвестиційна стратегія	Підприємства характеризуються фінансовою нестійкістю. Різне зниження виробничого та інвестиційного потенціалу підприємства. Підприємства знаходяться на межі банкрутств	< 0

ВИСНОВКИ

Таким чином, впровадження в практику діяльності автотранспортного підприємства запропонованих науково-методичних положень формування інвестиційної стратегії дозволить ефективно реалізовувати інвестиційні процеси на підприємстві та обирати оптимальні напрями інвестування із урахуванням забезпечення прибутковості інвестицій, їх надійності та відповідності інвестиційної стратегії автотранспортного підприємства умовам зовнішнього середовища, тенденціям у формуванні конкуренції на ринку транспортних послуг.

Література

- [1] Відоменко І. О., Кривша Є. В. Сучасні підходи до розробки інвестиційної стратегії підприємства // *Економіка харчової промисловості*. 2010. №2(6). С.8-13.
- [2] Гаєрилова Н. В. Формування інвестиційної стратегії транспортних підприємств // *Наукові праці*. 2008. С.89-94. Електронний ресурс. Режим доступу: www.core.ac.uk/download/pdf/42032244.pdf
- [3] Діденко Є. О., Гапіч О. В. Управління інвестиційною стратегією підприємства // *Ефективна економіка*, 2019, №12.
- [4] Ліпич Л. Г., Чорнуха І. В., Цимбалюк І. О. Формування стратегії розвитку будівельного підприємства в умовах інвестиційної конкуренції [Текст] : монографія. Луцьк : Вежа Друк, 2015. 212 с.
- [5] Ляхович Л. А. Інвестиційна стратегія підприємства в кризових умовах господарювання. Сталій розвиток економіки // *Сталій розвиток економіки*, 2011. С.167-171.
- [6] Некрасова Л. А., Моніч О. В. Процес формування інноваційно-інвестиційної стратегії підприємства та його проблеми // *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Випуск 5. Частина 2. 2014, С.204-207.
- [7] Приб К. А. Інвестиційна складова управління розвитком підприємства // *Інтелект XXI* № 1, 2015, С.77-85.
- [8] Просович О. П. Принципи формування інвестиційної стратегії підприємства // *Вісник Національного університету „Львівська політехніка”. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2000. № 405. С. 264-269.
- [9] Семенов В. Ф., Фроліна К. Л. Регулювання інвестиційними процесами в будівельній сфері національного господарства // *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство, Випуск 7, частина 3, 2016, С.71-75.
- [10] Сидоров І. П. Інвестиційна стратегія розвитку сільськогосподарських підприємств // *Інвестиції: практика та досвід* № 24/2016. С.108-112.
- [11] Тридід О. М. Розробка інвестиційної стратегії підприємства як напрям забезпечення його інвестиційної привабливості // *Управління проектами та розвиток виробництва: Зб. наук. пр. Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля*, 2011. № 1(37). С. 92-99. Режим доступу: www.pmdp.org.ua/images/journal/37/11tomzip.pdf
- [12] Шталь Т. В. Теоретичні основи реалізації інвестиційних стратегій транснаціональних корпорацій в умовах динамізму світової економіки. // *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2013. С. 119-126.

THE INVESTMENT STRATEGY EFFICIENCY ASSESSMENT FOR A ROAD TRANSPORT INDUSTRY IN THE COMPETITIVE ENVIRONMENT

ABSTRACT

The article proposes a three-dimensional model for evaluating the effectiveness of the investment strategy of the enterprise. The offered model is developed taking into account features of activity of the motor transport enterprise. The model is based on an integrated indicator of performance evaluation, in determining which it is proposed to take into account such factors as the quality of the strategy, the quality of the mechanism for implementing the strategy and strategic effectiveness.

KEYWORDS

investment strategy, efficiency, model, motor transport enterprise

OCENA SKUTECZNOŚCI STRATEGII INWESTYCYJNEJ FIRMY TRANSPORTOWEJ W KONKURENCYJNYM ŚRO- DOWISKU

STRESZCZENIE

W artykule zaproponowano trójwymiarowy model oceny efektywności strategii inwestycyjnej przedsiębiorstwa. Oferowany model jest rozwijany z uwzględnieniem specyfiki działalności przedsiębiorstwa transportu samochodowego. Model oparty jest na zintegrowanym wskaźniku oceny efektywności, przy ustalaniu którego proponuje się uwzględnić takie czynniki, jak jakość strategii, jakość mechanizmu wdrażania strategii oraz skuteczność strategiczna.

SŁOWA KLUCZOWE

strategia inwestycyjna, efektywność, model, przedsiębiorstwo transportu samochodowego